

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 1/S. Jild 4.

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ S/1 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА**07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ***Fayziyev O'rinboy Toshmuhammad o'g'li*O'ZBEKISTONDA ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJIGA EGA BO'LGAN INSONLARNI IJTIMOIIY
HIMOYALASH SOHASIDAGI ISLOHOTLAR 9-16*Эсонов Зиёдбек Юлдашевич*

ФАРҒОНА ВОДИЙСИ МИНГ ЎЗБЕК УРУҒИ МАНБАЛАРИ ТАРИХИДАН 17-22

Rajapov Mardonbek Qosimboy o'g'li

AFRIG'IYALAR SULOLASI TARIXINING TURK TILLI TADQIQOTLARDA YORITILISHI 23-26

Исмоилова Нигорахон Усмонжановна

НАЛИВКИН И ЕГО СВЕДЕНИЯ О ТУЗЕМНОЙ ЖЕНЩИНЕ 27-34

Мирхакимова Феруза Холдоржон кизи

ВЗГЛЯД В ИСТОРИЮ МЕМОРИАЛЬНОГО МУЗЕЯ САДРИДДИН АЙНИ 35-40

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ*Zhao Rong*RESEARCH ON THE CONSTRUCTION OF CORE CURRICULUM STANDARDS FOR CROSS-
BORDER E-COMMERCE MAJORS BASED ON HIGHER VOCATIONAL EDUCATION IN INNER
MONGOLIA 41-48*Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li*FARG'ONA VILOYATIDA AGROTURIZM FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA RESURS
SALOHİYATINI BAHOLASH 49-58*Malikova Gulhayo Turdali qizi*

TIJORAT BANKLARDA INVESTITSION FAOLIYAT TAHLILI 59-64

*Maxmudov Anvarjon*SOLIQ HUQUQBZARLIKLARINI TARKIBI, SHAKLLANISH MANBALARI VA ULARNI IQTISODIY
MOHIYATI 65-75*Мухитдинов Ахрор*РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТДА ЯҒОНА МАРКАЗЛАШГАН ДИСПЕТЧЕРЛИК ХИЗМАТИНИНГ
САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИ 76-82*Jurayev Xusan Atamuratovich*

KORXONANI MOLIYAVIY SOG'LOMLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 83-89

*Butunov Shaymardan Berdiyrovich*NOANIQLIK ORQALI HARAKAT QILISH: IQTISODIY BEQARORLIK SHAROITIDA MOLIYAVIY
TAHLIL 90-96*Islomova Mohlaroyim Inomjon qizi, Ortiqova So'g'diyona Abdusodiq qizi, Abdurahimova**Zulhumor Azimjon qizi*

TURIZM XIZMATLAR SOHASIDA RAQAMLI TEXNALOGIYALARNI QO'LLASH 97-103

*Содиқов Анвар*ЎЗБЕКISTОН ЭКСПОРТ САЛОҲИЯТИ ИСТИҚБОЛЛАРИНИ КЎП ОМИЛЛИ ЭКОНОМЕТРИК
МОДЕЛЛАР АСОСИДА БАҲОЛАШ ВА МУҚОБИЛ СЦЕНАРИЙЛАРИНИ АНИҚЛАШ ... 104-116

<i>Norov Asror Egamberdiyevich, Fazliddinov Shohruh Shamsiddinovich</i> O'ZBEKISTONDA DOKTORANTURA FAOLIYATI YO'LGA QO'YILGAN OLIY TA'LIM VA ILMIY TADQIQOT MUASSASALARI	117-122
--	---------

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

<i>Эшонкулова Нуржахон Абдужабборовна</i> ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТЛАРИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ: ИЖТИМОЙ-ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛ	123-130
<i>Khalilova Shakhlo Abdurashitovna</i> IBN SINA AND HIS CONTRIBUTION TO SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION: RETHINKING THE HERITAGE OF EASTERN THINKERS	131-136

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Saidov Hakim G'ofurovich</i> VATANPARVARLIK VA MILLIY G'URURNING FALSAFIY KATEGORIAL NEGIZLARI	137-141
<i>Jabborov Jamshid Azimovich</i> MA'NAVIY EHTIYOJLAR JAMIYAT MA'NAVIY HAYOTINING TARKIBIY QISMI SIFATIDA	142-148
<i>Coatov Fayram</i> БАЙРАМЛАР – МИЛЛАТНИНГ ОЛИЙ ҚАДРИЯТИ	149-156
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> NAQSHBANDIYLAR EHTIROMIGA SAZOVOR BUYUK ZOT	157-161
<i>Wang XiaoYu</i> AN ANALYSIS OF THE MYTHICAL PATTERNS IN ULYSSES FROM THE PERSPECTIVE OF ARCHETYPE THEORY	162-170
<i>Mamadkulova Kamila Abdukhaliqovna</i> FEATURES OF 19th CENTURY LITERATURE: ROMANTICISM AND REALISM	171-175
<i>Aripova Saodat Taxiroyvna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KONCHILIK LEKSIK BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI	176-181
<i>Xudoyqulov Behzod Abbosovich</i> ITALYAN TILIDAGI FRAZEOLGIK IBORALAR TARJIMASI VA ULARNING O'ZBEK TILIDAGI EKVIVALENTLARI	182-187
<i>Mavlonova Gulnora Abdig'ani qizi</i> ADABIYOTDA QO'LLANILGAN EVFEMIZMLAR (ROMAN VA SHE'RIYAT) MISOLLAR BILAN	188-192
<i>Tuxtayeva Dildora Zokirovna, Izzatilloeva Sevinch Nusratilloevna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA "YAXSHILIK" KONSEPTINI IFODALOVCHI MAQOLLARNING MILLIY-MADANIY XUSUSIYATLARI	193-197
<i>Djurayeva Orzigul Gafurovna</i> QAXXOR BAXSHI RAHIMOV IJODINING O'RGANILISHI	198-204
<i>Gafarova Shahnoza Hayrullayevna</i> TIL VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR	205-209

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР*Исломқулова Шоҳсанам Ваҳобжон қизи*ВРАЧНИНГ КАСБИЙ ЖАВОБГАРЛИГИНИ СУҒУРТА ҚИЛИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ
ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ОМИЛЛАРИ ВА ЗАРУРИЯТИ 210-215*Sarvinov Sunnatillaeva*PROCEDURAL CHALLENGES IN THE REGULATION OF ABUSE OF DOMINANT POSITION IN
UZBEKISTAN 216-222**13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ***Soliyev Ibodulloxon Ismatullayevich*FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY OF REFORMS IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 223-233*Shokirov Po'lat*TALABALARGA ATLETIK GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARINI JOZIBADORLIGINI OSHIRISHING
USLUBIY ASOSLARI 234-238*Begmatova Dilnoza Muxtarovna*JAHON MIQYOSIDA TA'LIM JARAYONI SUBYEKTLARIDA MADANIY IMMUNITETNI
SHAKLLANTIRISH TENDENSIYALARI 239-243*To'rayev Panji To'xtayevich*MILLIY KURASH MASHG'ULOTLARIDA UMUMIY JISMONIY TAYYORGARLIKNI TASHKIL
ETISH VA SHAKLLANTIRISH 244-248*Axmedova Nafisa Isaxodjayevna, Azamatov Abdullo Isaxo'ja o'g'li, Lutfullina Rumiya Anvarovna*
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA JISMONIY TARBIYA VA SPORT FAKULTETLARI TALABALARI
UCHUN ANTIDOPING QOIDABUZARLIKLARINING OLDINI OLISH MEXANIZMINI
YARATISH 249-256*Egamberdiyev Javlonbek*TA'LIM MUASSASALARIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNI TASHKIL QILISH VA UNING
ILMIY-USLUBIY ASOSLARI 257-260*Kenjaboev Abdisalim Erkaboevich*ZAMONAVIY TA'LIM- TARBIYA JARAYONIDA PEDAGOGIK RAHBARNING
KOMPETENTLIGI 261-265

Djurayeva Orzigul Gafurovna

Xalqaro innovatsion universitet, mustaqil tadqiqotchi

orzujuraeva0804@gmail.com

QAXXOR BAXSHI RAHIMOV IJODINING O'RGANILISHI

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston xalq baxshisi Qahhor Rahimov ijodining o'rganilishi va holati, uning qisqacha tarjimai holi hamda badiiy repertuarining tarkibi va tasnifi atroflicha tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Qahhor baxshining repertuari 30 dan ortiq an'anaviy dostonlardan va 100 dan ziyod turli janrdagi termalardan iborat. Bu repertuar tarkibi va hajmi jihatidan nihoyatda boy va serqirradir. Maqolada uning boy repertuari tarkibi, o'ziga xos ijro uslubi hamda xalq og'zaki ijodi rivojiga qo'shgan beqiyos hissasi haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Ular orasida "Alpomish", "Go'ro'g'li" singari mashhur asarlar ham bor. Shuningdek, mustaqillik mavzusidagi yangicha dostonlari, qator qo'shiqlari va she'rlari ham diqqatga sazovor. Ular xalq og'zaki ijodining boyishiga xizmat qilmoqda. Qaxxor baxshi an'anaviy Sherobod maktabining yetuk vorisidir. Uning ijodi xalq og'zaki badiiy ijodining rivojlanish istiqbollari haqida hukm chiqarish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: baxshi, repertuar, an'anaviy dostonlar, termalar, Sherobod dostonchilik maktabi.

Djurayeva Orzigul Gafurovna

International innovation university independent researcher

A STUDY OF THE CREATION OF KAKHKHAR BAKSHI RAHIMOV

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the study and state of the work of the people's Bakhshi of Uzbekistan Qahhor Rahimov, his brief biography and the composition and classification of the artistic repertoire. The results of the study show that the repertoire of Qahhor Bakhshi consists of more than 30 traditional epics and more than 100 Thermae of different genres. This repertoire is incredibly rich and Lush in composition and volume. The article details the composition of his rich repertoire, his unique style of performance and his outstanding contribution to the development of folk oral creativity. In particular, its repertoire consists of more than 30 traditional epics, more than 100 different genres of Thermae. Among them are such famous works as "Alpomish", "Gooroglu". Also noteworthy are the new epics, series of songs and poems on the theme of independence. They serve the enrichment of folk oral creativity. Qahhor Bakhshi is the mature successor of the traditional Sherabad school. His work makes it possible to judge about the prospects for the development of folk oral art.

Keywords: bakhshi, repertoire composition, traditional epics, Thermae, Sherabad school

Джураева Орзигул Гафуровна

Международный инновационный университет

ИЗУЧЕНИЕ ТВОРЕНИЯ КАХХАРА БАКШИ РАХИМОВА

Аннотация. В данной статье подробно анализируются изучение и состояние творчества Народного бахша Узбекистана Каххора Рагимова, его краткая биография, а также состав и классификация его художественного репертуара. Результаты исследования показывают, что репертуар Каххора Бахши состоит из более чем 30 традиционных эпосов и более 100 терминов разных жанров. Этот репертуар чрезвычайно богат и разнообразен по составу и размерам. В статье даны подробные сведения о составе его богатого репертуара, уникальной манере исполнения, несравненном вкладе в развитие народного искусства. Среди них такие известные произведения, как «Алпомиш», «Гёроглы». Также заслуживают внимания его новые былины, цикл песен и стихов на тему независимости. Они способствуют обогащению

народного творчества. Гаххор Бахш – зрелый продолжатель традиционной Шерабадской школы. Его творчество позволяет судить о перспективах развития народного творчества.

Ключевые слова: бахши, репертуар, традиционный эпос, термины, Шерабадская школа эпоса.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI1Y2024N28>

Kirish. Qahhor baxshi Rahimov o'zbek xalq og'zaki ijodi, ayniqsa, baxshichilik san'atining yirik vakillaridan biridir. Uning repertuari juda ham boy va serqirra bo'lib, an'anaviy dostonlardan tortib termalarga qadar turli janr va shakldagi folklor namunalari bilan to'la.

Qahhor baxshi Rahimov o'zbek xalq og'zaki ijodi rivojiga salmoqli hissa qo'shgan ijodkorlardan biri hisoblanadi. Uning boy repertuari an'anaviy dostonchilik an'alarini shu bilan birga yangi davr ruhini ham mujassam etadi. Shu ma'noda, uning repertuari xalq og'zaki badiiy ijodining hozirgi holati va istiqbolini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Qahhor baxshi Rahimov ijodi xalq og'zaki badiiy ijodining yetuk namoyandalari qatorida turadi. Uning repertuari xilma-xil bo'lishi, o'ziga xos ijro uslubiga ega ekanligi bilan diqqatga sazovordir. Shu jihatdan uning faoliyatini chuqur o'rganish, ijodining xususiyatlarini tavsiflash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Usullar va adabiyotlar tahlili. Ushbu maqolada Qahhor baxshi Rahimov ijodi, ayniqsa uning repertuari tarkibini o'rganishda quyidagi tadqiqot usullaridan foydalanilgan:

- Tayanch iboralar tahlili - Qahhor baxshi repertuaridagi asarlarni janr va mavzu jihatidan tahlil qilish.
- Tizimli yondashuv - repertuardagi asarlarni an'anaviy janrlar hamda muallif ijodiga mansub asarlar ko'rinishida tizimlashtirish.
- Qiyosiy tahlil - Qahhor baxshi ijrosidagi ayrim doston va termalarni boshqa baxshilar ijrosi bilan qiyosiy o'rganish.
- Namuna tahlili - repertuardan tanlangan ayrim namunalarning badiiy xususiyatlarini atroflicha tahlil qilish.
- Ilmiy umumlashtirish - Qahhor baxshi Rahimov ijodining asosiy xususiyatlarini ilmiy jihatdan umumlashtirish.

Ushbu usullar yordamida uning boy repertuari tarkibi hamda ijro mahorati xususiyatlari atroflicha ochib berildi.

Qahhor baxshi Rahimov ijodi va faoliyatiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqot ishlari kam. Faqat ayrim maqolalar hamda internet resurslarida unga tegishli qisqacha ma'lumotlar uchraydi.

Jumladan, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, Bozorova E., Mirpo'latov H. kabi asarlarda Qahhor baxshi Rahimovning qisqacha tarjimai holiga oid ma'lumotlar keltirilgan. Biroq bu ma'lumotlarni to'ldirish, ushbu yo'nalishni tadqiq etish muhimdir.

Natijalar. Tadqiqot natijalariga ko'ra, Qahhor baxshi Rahimovning badiiy repertuari 30 dan ortiq an'anaviy dostonlarni, 100 dan ziyod termalarni o'z ichiga oladi.

U an'anaviy dostonchilik maktablaridan Sherobod maktabiga mansubdir. Dostonchilik sirlarini o'z otasi - mashhur Qodir baxshidan o'rganib, keyinchalik mustaqil ravishda rivojlantirib kelgan.

Qahhor baxshining repertuari xalq og'zaki ijodining barcha asosiy janrlarini - doston, termalar, qo'shiq va hikoyalarni qamrab oladi.

Shuningdek, Qahhor baxshi bir qator do'mbira kuylarini ham mohirlik bilan ijro eta oladi. 1999-yilda Alpomishning 1000 yilligi munosabati bilan o'tkazilgan xalqaro festival g'olibi ham bo'lgan va 1997-yilda esa AQSh safarida bo'lganligi manbalarda qayd etilgan.

1-jadval. Qahhor baxshi Rahimovning repertuari turkumlaridagi asarlar

No	Asarlar	Soni
1.	An'anaviy dostonlar	30 dan ortiq
2.	Tarixiy-romantik dostonlar	10 ga yaqin
3.	Zamonaviy mavzulardagi dostonlar	15 ga yaqin
4.	Termalar	100 dan ziyod

Jami repertuaridagi asarlar soni 150 dan ziyodni tashkil etadi.

Repertuardagi eng mashhur asarlarga "Alpomish", "Go'ro'g'li", "Avazxon" dostonlari, "Yo'lbars termasi", "Vatanim" termalari kiradi [4;26].

Uning repertuaridagi ayrim doston va termalar boshqa baxshilar tomonidan ham ko'p ijro etiladi [5;386].

Jumladan, termalarni quyidagi janrlar bo'yicha tasniflash mumkin:

2-Jadval. Qahhor baxshi Rahimovning repertuari turkumlaridagi termalar

No	Asarlar	Soni
1.	Lirik termalar	37 ta
2.	Askiya termalar	15 ta
3.	Marsiyalar	9 ta
4.	Qo'shiqlar	45 ta

Uning repertuaridan an'anaviy dostonlardan "Alpomish", "Go'ro'g'li", zamonaviy mavzudagi "Mustaqillik" dostonlari hamda "Yo'lbars termasi", "Mening yorim" kabi mashhur termalar joy olgan.

Qahhor baxshi ijrosidagi ba'zi doston va termalarni boshqa mashhur baxshilar ijrosi bilan qiyosiy tahlil qilish imkoniyati mavjud. Bu orqali uning o'ziga xos ijro uslubi va mahorati yaqqol namoyon bo'ladi.

Masalan, "Alpomish" dostonini oladigan bo'lsak, bu dostonni Fozil Yo'ldosh o'g'li, Ergash Jumanbulbul o'g'li, Fozil Yoqubov singari baxshilar ham sevib ijro etganlar [6;386].

Biroq har biri o'zicha talqin qilgan. Jumladan, Qahhor baxshi bu dostonni nisbatan tez sur'atda ijro etsa, Fozil Yoqubov ancha sekin tempda kuylagan. Barchinoy obraziga munosabatda ham farqlar mavjud. Shu singari, "Otaning vasiyati" termasini Nurmamat Qurbonov, Sulton Jumaniyozov kabi yana bir qancha mashhur hofiz va baxshilar ham kuylashgan. Qahhor baxshi bu termaga ham o'ziga xos yondashgan. Uning talqinida termadagi ibratli mazmun yanada chuqur ochib berilgan.

Yuqoridagilardan ma'lum bo'ladiki, Qahhor baxshi ijrosi o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Har bir asarga individual munosabatda bo'ladi.

Tahsil. Qahhor baxshi Rahimov 1958-yil 2-fevralda Qashqadaryo viloyati, Dehqonobod tumanidagi Xo'jamahmud qishlog'ida tug'ilgan. Otasi Abduqahhor Qodir o'g'li Rahimov — mashhur Qodir baxshi bo'lgan. Qahhor baxshi san'at sirlarini aynan shu zotdan meros qilib olgan. 18 yoshga to'lgandayoq mustaqil ravishda doston ijro etishni boshlagan. 1983-yildan

boshlab Dehqonobod tumanidagi maktabda ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi sifatida ishlagan. Maktabda "Yosh baxshilar" to'garagini tashkil etib, yoshlarga san'at o'rgatgan.

Qahhor baxshi ko'plab xalqaro va respublika miqyosidagi tanlovlarda faol ishtirok etgan. Jumladan, Alpomishning 1000 yilligiga bag'ishlangan tanlov g'olibi hamdir. Uning repertuari 30 dan ortiq doston, 100 dan ziyod termalarni o'z ichiga oladi. 2001-yili "O'zbekiston xalq baxshisi" unvonini olgan.

Yuqorida keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, Qahhor baxshi Rahimov san'atkor oilada voyaga yetgan, bolalikdan boshlab dostonchilikka qiziquvchan bo'lgan. Shu tufayli u qisqa vaqt ichida katta mahoratga erishgan. 18 yoshga to'lgandayoq mustaqil ravishda ijod qilishga o'tganligi buning isbotidir. Hozirgi kunga kelib, u o'z shogirdlariga ham san'at sirlarini o'rgatmoqda, xalq og'zaki ijodining kelajagini yaratmoqda. Uning 30 dan ortiq doston, 100 dan ziyod termalarni qamrab olgan betakror repertuari ham ijrochilik mahorati yuqori ekanidan dalolat beradi. Qahhor baxshi Rahimov xalq og'zaki ijodining rivojlanishi va targ'ibiga katta hissa qo'shgan ijodkor san'atkorlardan biri sifatida e'tirof etilishini loyiqdir.

Qahhor baxshi Rahimov repertuaridagi an'anaviy dostonlar orasida "Alpomish", "Go'ro'g'li", "Avazxon" kabi mashhur namunalar yetakchi o'rinni egallaydi. Tarixiy-romantik dostonlar ichida esa "Murodxon va Saodat", "Ollanazar", "Yozi va Zebo" kabi asarlar diqqatga sazovordir.

Zamonaviy mavzularga bag'ishlangan "Mustaqillik", "Vatanparvar", "Mehnatkashlar", "Zakovat" singari dostonlari ham bor. Termalarga kelganda, lirik termalar, marsiyalar, qo'shiqlar kabi turli janrga mansub she'rlari keng tarqalgan. "Yo'lbars termasi", "Majnuntol termasi", "Mening yorim" termalari shular jumlasidandir. Uning ko'plab doston va termalarni qamrab oluvchi keng qamrovli repertuari xalq og'zaki ijodining boy namunalarini o'zida mujassam etganidek, Qahhor baxshining betakror ijrochilik mahoratini ham namoyish qiladi. Qahhor baxshi repertuari tarkibiga ko'ra an'anaviy Sherobod maktabiga mansubdir. Chunki uning asosiy qismini ham an'anaviy dostonlar tashkil etadi.

Repertuardagi ayrim doston va termalar boshqa baxshilar tomonidan ham ko'p ijro etiladi. Masalan, "Alpomish" dostoni N.Yoqubov, F.Yusupov kabi baxshilar repertuarida ham uchraydi. "Yo'lbars termasi" esa N.Qurbonov, S.Jumaniyozov singari baxshilar repertuarining tarkibiy qismi hisoblanadi [13].

Qahhor baxshi o'ziga xos ohangdor ovoz sohibi sifatida "Go'ro'g'li" turkumidagi ko'plab dostonlarni mahorat bilan ijro eta oladi [15].

3-jadval. Qahhor baxshi Rahimov ijrosidagi asarlar tahlili

Asar	Janr	Mavzu	Badiiy xususiyatlari	Ijro uslubi
Alpomish	Doston	Qahramonlik	Voqeabandlik, obrazlilik	Ohangdor ovoz
Go'ro'g'li	Doston	Qahramonlik	Voqeabandlik, obrazlilik	Ohangdor ovoz
Avazxon	Doston	Ishqiy-romantik	Voqeabandlik, obrazlilik	Ohangdor ovoz
Yo'lbars termasi	Terma	Lirik	Ohangdorlik, ta'sirchanlik	Yumshoq kuylash
Vatanim	Terma	Vatanparvarlik	Ta'sirchanlik, hayajon	Baland ovoz

Ushbu jadvalda Qahhor baxshi ijrosidagi ayrim asarlarning janri, mavzusi, badiiy xususiyatlari hamda ijro etishdagi o'ziga xos uslublari ifodalab berilgan.

Bunda har bir asarning o'ziga xos tomonlari, shu jumladan, ovoz xususiyatlari, badiiy barkamolligi ko'rsatib berilgan. Misol uchun, lirik termalarni yumshoq ohangda, vatanparvarlik mavzusidagi termalarni esa baland ovoz bilan ijro etishi ta'kidlangan.

Qahhor baxshi ijrosi uchun xos bo'lgan eng muhim xususiyatlar quyidagilardir:

- Ohangdor ovoz — uning ovozi jarangli bo'lib, har bir asarni o'ziga mos musiqiy ohangda ijro etadi.

- Voqeabandlik — dostonlarni voqeaband holda kuylash malakasiga ega.
- Obrazlilik — obrazlar xarakterini ochib berishga alohida e'tibor qaratadi.
- Ta'sirchanlik — lirik janrdagi asarlarni nihoyatda ta'sirli usulda ijro etadi.
- Ijodkorlik — o'zi ham bir qator yangi asarlar yaratgan ijodkor san'atkor.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, Qahhor baxshi Rahimovning ijrochilik mahorati ancha yuqori. U bir vaqtning o'zida ham an'anani davom ettiruvchi, ham unga yangi ruh bag'ishlovchi ijrochi sifatida namoyon bo'ladi.

Yuqorida keltirilgan fikr-mulohazalar hamda tahliliy ma'lumotlar asosida shuni xulosalash mumkinki, Qahhor baxshi Rahimov o'zbek xalq og'zaki ijodi rivojiga salmoqli hissa qo'shgan san'atkorlardan biridir [5;386].

U an'anaviy Sherobod dostonchilik maktabining eng yaxshi an'alarini davom ettirib, o'z ijodi bilan boyitdi. Shu bilan birga, o'zi ham bir qancha yangi asarlar yaratdi. Jumladan, mustaqillik mavzusidagi "Vatanparvar" singari dostonlari diqqatga loyiqdir. Ular orqali xalq og'zaki ijodiga yangi ruh bag'ishladi. Shuningdek, o'zigacha bo'lgan an'anaviy janrlarga ham yangicha yondashdi. Masalan, lirik termalarni o'ziga xos usulda ijro etishga erishdi. Qahhor baxshi Rahimov ijodi xalq og'zaki badiiy ijodining hozirgi holati va kelajagi haqida xulosa chiqarish imkonini beradi.

Qahhor baxshi ijrosidagi ayrim asarlarni boshqa mashhur baxshilar ijrosi bilan solishtirish mumkin. Masalan, "Go'ro'g'li" dostonini N.Yoqubov, F.Yusupov singari baxshilar ham sevib talqin qilganlar. Biroq har biri o'z uslubiga ega bo'lgan. Agar N.Yoqubov bu dostonni nisbatan jadallashtirib kuysa, Qahhor baxshi unga battar ohangdoshlik bag'ishlagan.

Yana bir misol — "Kelin salom" termasini ko'plab baxshilar repertuaridan joy olgan. Ammo Qahhor baxshining talqinidagina bu termadagi lirik kayfiyat nihoyatda jonli ifodasini topgan. Yuqoridagi qiyosiy tahlillar shundan dalolat beradiki, Qahhor baxshi Rahimov betakror ijrochi sifatida tanilgan. U har bir asarni o'zicha talqin eta oladi. Natijada tinglovchiga ta'sirchanlik kuchayadi.

Qahhor baxshi ijrosidagi doston va termalarni boshqa mashhur baxshilar bilan qiyoslaganda, uning betakrorligi yaqqol namoyon bo'ladi. Masalan, "Go'ro'g'li" dostonini N.Yoqubov, F.Yusupov singari baxshilar ham sevib kuylagan bo'lsalar-da, har biri o'z talqiniga ega.

Qahhor baxshining "Go'ro'g'li"dagi qahramonlik ruhini ifodalashdagi mahorati hech kimga o'xshamaydi. Yana bir misol — "Mening yorim" termasini ko'plab hofiz va baxshilar ijro etgan. Ammo aynan Qahhor baxshi talqinidagina bu termadagi lirik kayfiyat nihoyatda jonli ifodasini topgan [9;198].

Uning betakror ijrosi tufayli termadagi hijron iztiroblari tinglovchini lol qoldiradi. Bunda uning jarangdor ovozi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Xullas, Qahhor baxshi o'ziga xos ohangdor ovoz sohibi sifatida har bir asarga individual munosabatda bo'lishi bilan ajralib turadi. Natijada asarning badiiy ta'sirchanligi oshadi. Qahhor baxshi betakror ijro mahorati tufayli har bir asarga individual munosabatda bo'ladi. Natijada asarning badiiy ta'sirchanligi yanada oshadi. Ana shu jihatlari bilan u boshqa baxshilardan ajralib turadi.

Muhokama. Qahhor baxshi Rahimov o'zbek xalq og'zaki ijodida, ayniqsa Sherobod dostonchilik maktabida yetishib chiqqan yirik namoyandalaridan biridir. U an'anaviy dostonchilik an'alarini davom ettirib, shu bilan bir qatorda o'z ijodi bilan ham ko'plab yangi asarlar, jumladan, zamonaviy mavzularda doston va termalar yaratgan. Ana shu jihatlari bilan Qahhor baxshi xalq og'zaki ijodi rivojiga munosib hissa qo'shgan ijodkorlardan sanaladi.

Qahhor baxshi Rahimovning ijrochilik mahorati ancha yuqori. U bir vaqtning o'zida ham an'anani davom ettiruvchi, ham unga yangi ruh bag'ishlovchi ijrochi sifatida namoyon bo'ladi. Jumladan, an'anaviy doston bo'lmish "Alpomish"ni ham, mustaqillik mavzusidagi yangicha asarlarni ham birday oorish bilan ijro eta oladi. Bu uning ko'p qirrali ijrochi ekanligidan dalolat beradi.

Shu bilan birga, betakror ovoz sohibi sifatida ham tanilgan. Uning jarangdor ovozi tinglovchilarni o'ziga jalb qiladi, qalbida taassurot qoldiradi. Yuqoridagi fikr-mulohazalar asosida ta'kidlash joizki, Qahhor baxshi Rahimov o'zbek xalq og'zaki ijodi rivojiga munosib hissa qo'shgan yetuk san'atkordir.

U an'anaviy Sherobod maktabi an'alarini shuhratga muvofiq ravishda davom ettirib, boyitdi hamda zamonaviy ijod namunalarini yaratdi. Shu jihatlari bilan xalq og'zaki ijodining hozirgi ahvoli va istiqboli to'g'risida xulosa chiqarishga asos bo'la oladi. Jumladan, an'anaviy dostonchilikni yanada rivojlantirish, uning imkoniyatlarini kengaytirishda Qahhor baxshi ijodi namuna bo'lib xizmat qiladi. Qahhor baxshi ijrosi va ijodi xususiyatlarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, u an'anaviy Sherobod maktabi izidan oorish bilan birga, o'ziga xos yangiliklarni ham kiritgan.

Jumladan, betakror ovoz sohibi sifatida yangi janrdagi ayrim termalarga o'ziga mos kuylar bastalagan. Masalan, mustaqillik mavzuidagi she'rlarni o'z uslubida talqin qilgan. Shuningdek, zamonaviy mavzuda, jumladan yoshlar tarbiyasi, oilaviy munosabatlar, mehnatsevarlik kabi dolzarb muammolar haqida ham bir qator asarlar yaratgan [3; 543].

Ular orqali xalq og'zaki ijodiga yangicha ruh bag'ishladi hamda uning imkoniyatlarini yanada kengaytirdi.

Xulosa. Qahhor baxshi Rahimovning badiiy repertuari nihoyatda boy va serqirra bo'lib, unda 30 dan ortiq an'anaviy dostonlar, 100 dan ziyod termalar mavjud. Repertuari tarkibiga ko'ra, u an'anaviy Sherobod dostonchilik maktabiga mansub ijrochi hisoblanadi. Qahhor baxshining repertuaridagi asarlar orasida "Alpomish", "Go'ro'g'li", "Avazxon" kabi mashhur dostonlar hamda lirik va boshqa janrdagi ko'plab termalar muhim o'rin egallaydi.

U o'z ijodi bilan ham xalq og'zaki badiiy ijodini boyitgan, uning rivojiga munosib hissa qo'shgan san'atkorlardan biridir. Repertuari tarkibi jihatidan an'anaviy Sherobod maktabiga mansub bo'lsa-da, o'ziga xos ijro uslubiga ega. Yangi mavzu va janrlardagi ijodi bilan ham diqqatga sazovor san'atkordir. Shu jihatlari bilan Qahhor baxshi xalq og'zaki ijodining hozirgi ahvoli va kelajagi haqida xulosa chiqarishda muhim manbadir.

Qahhor baxshi Rahimov xalq og'zaki badiiy ijodining rivojiga salmoqli hissa qo'shgan ijodkordir. Shu jihatlari bilan u xalq og'zaki ijodining bugungi ahvoli va istiqbolini baholashda muhim manba hisoblanadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Bozorova E'zoza Baxriddin qizi. Qahhor baxshi Rahimov ijrosidagi "Malla savdogar" dostonida obrazlar talqini. <https://zenodo.org/records/6643183>
2. Mirpo'latov H. Xalqaro baxshichilik san'ati festivalini tashkil etishning milliy va zamonaviy uslublari. <https://cyberleninka.ru/article/n/xalqaro-baxshichilik-san-ati-festivalini-tashkil-etishning-milliy-va-zamonaviy-uslublari>
3. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. –T., 2000. 543-bet.
4. Rahimova G'. Qahhor baxshi Rahimov. O'zA jurnali. 2021, No5. 25-27-betlar.
5. Matyoqubov B. O'zbek xalq og'zaki ijodi. - T.: Sharq, 2019. - 386 b.
6. Ochilov N. Baxshilar san'ati. T.: Yangi asr avlodi, 2017.
7. Qurbonov D. Xalq dostonlari poetikasi. T.: Fan, 2010.
8. Rahimov A. Mulla savdogar. Arxiv materiallari. 2021.
9. Yusupova M. Go'ro'g'li turkumi dostonlari. T.: O'zDJTU, 2016. 198 b.
10. Ergashev O. Xalq dostonlarini o'rganishda folklorshunoslik manbalarining tutgan o'rni. T.: Ziyonet, 2020.
11. Matyoqubov B. Doston ijrochiligi. T.: O'qituvchi, 1990. 344 b.
12. Abdullayev R. O'zbek mumtoz musiqasi. T.: O'zMU, 2019. 398 b.
13. Mirzaeva M. Muzikalnoe iskusstvo Uzbekistana. Tashkent, 1983. 344 s.
14. Qahhor baxshi. Intervyu materiallari. 2022.
15. Turdimov Sh. Go'ro'g'li dostonlarining genezisi. T.: Fan, 2011.
16. Rahmonov I.B. O'zbek xalq baxshilari ijodini tadqiq etishning ayrim dolzarb muammolari //O'zbekistonda ijtimoiy-gumanitar fanlar: muammo va echimlar. – 2020.
17. Qayumov O. O'zbek xalq og'zaki dostonchilik an'analari tarixidan. T.: Yangi asr avlodi, 2005. - 164 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/1 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).